

**KÄLLKRITISK PROGRESSION** (kunskapskriteriet innefattar även citatteknik, kunna göra källreferenser och ange källorna i en sammanställning, men här är det koncentrerat till det källkritiska resonemanget)

## åk 6

### *Enbart sv-ämnet*

Media och infosök, hantera olika källor, sovra  
ex Mozart-uppgiften, mer eller mindre utbyggd ( se [presentationen om källkritik](#))  
och diskussion kring [Dagens svenskladet](#)

### *I samarbete med ex SO*

ovan nämnda Mediaarbete  
se även gamla Np-uppgift i Re och Hi, om att använda sig av läroböcker, skönlitterära böcker, intervjua äldre personer

besöket på Arkivcentrum Syd, där eleverna dels arbetar med historiska källor, dels har med egna källor som de anser vara pålitliga och arkivpedagogen diskuterar dessa tillsammans med eleverna

eller att använda källor och ta reda på uppfinningar eller någon utveckling som påverkat Sverige i historien från 1700-1800-talet ( ett exempel på uppgiftsbeskrivning som jag gjort ser du på 6D s historiesite 2016, [här](#))

### [\(Johannas presentation i en åk 6\)](#)

Själva den källkritiska uppgiften ser du här nedan:

### **Är innehållet relevant/användbart för mig i det här arbetet jag gör just nu?**

Kan jag hitta svar till det som jag har frågor kring?

Förstår jag den?

Är den tillräckligt omfattande/ alldeles för omfattande?

### **Stämmer innehållet? Låter det rimligt?**

- Det kan du kolla upp genom att se ifall du kan hitta samma information någon annanstans?  
Har många olika källor skrivit om det på samma sätt ökar sannolikheten för att det hänt och stämmer.

### **Är de källorna trovärdiga? Vem har skrivit eller skapat sidan? Vad vill de med den? -**

Är det en organisation? Vem ligger bakom den organisationen, vad vill de?

Ett företag? Vad är det för ett företag, vad gör de?

En elev på en skola? Hur gammal är den, vilken nivå ligger det skrivna på, vilka källor har den eleven i sin tur använt?

En privatperson? Är det någon som är expert och kan ämnet bra? Hur tar man reda på det?

Vilka källor har den använt?

Ett politiskt parti? Vad vill de påverka oss att tycka?

Vet du inte vem som skrivit eller ligger bakom texten så kan du inte helt säkert säga att det är en trovärdig text!

Skriv en text om varje källa där du svarar på följande

**Kortfattad version av det som står beskrivet här ovanför:**

Vem har skapat källans innehåll? Är källan äkta/ trovärdig/sann? Hur kan du veta det? (VEM? - ÄKTHET)

När är källan skriven? Är innehållet aktuellt? (NÄR? - TID)

Är källans innehåll objektiv eller subjektiv? (VAD? TENDENS/VINKLAT)

Varför har källan gjorts? Är källan användbar för dig? (VARFÖR? - ANVÄNDBARHET)

Känns källan seriös? Hur hittade du källan? (HUR? TENDENS)

Fundera också över ifall källan är en förstahandskälla, andrahandskälla eller tredjepartskälla?

Hur kan man använda den?

## **åk 7**

*enbart sv-ämnet*

ex ett författarporträtts källor

börja på de olika kriterierna och begreppen, kunna använda sig av några av dem och kunna jämföra källors användbarhet

tid - vad säger en gammal sida om nya utgåvor och livshändelser

tendens - bokförlaget, fansida, recensioner - vill visa olika sidor av författaren av olika anledningar

beroende - vilka andra källor behövs för att använda/förstå denna

äkthet - vem skriver på sidan

samt förstahands källa.. - författarens egen facebook, twitter, inspelad intervju med författaren

andrahands - artikel om författaren utifrån en intervju

tredjehands - olika uppslagsverk eller litteratursiter

eller i samband med att man hämtar fakta till sina argument i ett argumenterande tal.

Allmänt gäller:

**Att resonera kritiskt kring sina källor man hämtar fakta från och stödjer sina åsikter på.**

Allra först ska du fundera kring innehållet - om det är relevant/användbart för dig i det här arbetet du gör just nu?

Kan jag hitta svar till det som jag har frågor kring?

Förstår jag den?

Är den tillräckligt omfattande/ alldeles för omfattande?

Källkritisk metod kring trovärdighet, hämtat från bibliotekssiten och fliken [källkritik](#).

Det finns fyra kriterier och begrepp inom källkritiken som ni behöver förstå:

- **Äkthet** = Är källan vad den utger sig för att vara? Original eller kopia? Äkta eller falsk?

- **Tid** = När upprättades källan? Är informationen aktuell? Har något hänt sen dess som påverkar ämnet?
- **Beroende** = Är källan fristående eller hör den ihop med/bygger på andra källor? På vilket sätt hör den ihop med andra källor? Och vilka källor?
- **Tendens** = Finns det värderingar i informationen? Vems intresse företräds? Vad vill avsändaren egentligen? Finns det åsikter som inte håller med i källan? Var kommer dessa åsikter från?

För att på ett lättare sätt få med de fyra kriterierna när ni tänker källkritiskt kan ni ställa er frågan:

Vem säger vad till vem i vilket syfte och när?

**Vem?** Vem har skrivit informationen? Är det någon som kan ämnet bra? Vem är det som står bakom - en organisation, ett företag, en skola, en privatperson, ett politiskt parti? Vet du inte vem som skrivit texten så kan du inte helt säkert säga att det är en trovärdig text?

**Vad?** Stämmer innehållet? Låter det rimligt? Kan du hitta samma information någon annanstans? Är de källorna trovärdiga? Kan du leta upp källorna som din källa hänvisar till?

**Till vem?** Vem är den tänkta mottagaren? Riktas man sig till barn eller vuxna? Till allmänheten eller till de som redan är väldigt kunniga inom ämnet?

**Varför/i vilket syfte?** Varför publiceras informationen? Vad är det man vill? Informera? Vill man sälja något, uppmärksamma något särskilt, väcka debatt och känslor? På vilka sätt tror du att detta kan påverka informationen?

**När?** Har det hänt viktiga saker inom ditt ämne under en viss tidsperiod? Var passar informationen in i den tidsperioden? Har informationen hunnit bli gammal? Detta är olika viktigt beroende på vad det är för information du letar efter.

**Uppgift: Skriv en text kring var och en av era källor som ni använt för att få fram fakta till era argument. Texten ska visa vilken källa det är som du resonerar kring.**

**Sedan ska du kort skriva en jämförelse mellan två källor, där du visar varför du tycker att den ena källan är bättre att använda än den andra, och vad som gör att den andra är mindre bra. Du kanske till och med har valt bort en källa på tidigt stadium - varför gjorde du det, skriv ned dina tankar och val.**

*I samarbete med ex NO*

se rökningssuppgiften [här](#) där eleverna tar reda på fakta om olika sorters rökning och dess medicinska konsekvenser, och då resonerar om dessa källors vinklingar och trovärdighet. Se Johannas presentation om att hantera källor [här](#). Källkritiksuppgiften följer samma upplägg, som ovan

## åk 8

*enbart sv-ämnet*

nu kunna använda sig av och hantera flera av de olika kriterier och begrepp som ingår ex vid läsning av artiklar/inlägg i aktuella frågor ( [se min checklista med mall](#))

Sanningshalt och syfte, spridningsvägar

ex angående flyktingsituationen, då vi läser "Om det var Krig i Norden"

*I samarbete med projekt,*

ex Fatta rätt beslut

eller reflektionsdag om aktuella ämnen, där information ges och sprids på olika vis.

*I samarbete med SO*

Kan man använda [skönlitteratur som historisk källa](#)? ( se min [mall](#) och elevexempel hittar du på bokbloggen för 8b - långt ned i flödet)

## **åk 9**

*enbart sv-ämnet*

både bakgrunds- och pågående fakta om olika texter och uttalanden

Kring "Krigstemat - första och andra världskriget" där exempelvis uttalandena kring Peter Englunds "På rundtur i labbet" leder till samma upphovsmän fast i olika organisationer och då också till aktuell Palestinakonflikt.

*I samarbete med ex NO och/eller SO*

"nuvarande och framtida energislag", där olika källor ger skilda argument i debatten om energislag och hållbar miljö

ex på uppgift:

**Välj två av era källor som du resonerar lite mer ingående kring (alltså skriver lite mer om).**

Använd de källkritiska begrepp som vi gått igenom och som finns att läsa på bibliotekets site under fliken Källkritik och på er svensk-respektive so-site .

Skriv helst din diskussion i sammanhängande text.

Stödfrågor till din källdiskussion:

Först övergripande:

- Vilka två av dina källor väljer du ut som extra trovärdiga/tillförlitliga?
- Är någon av dessa två mer trovärdig/tillförlitlig än den andre eller är de jämna.  
Utgå från: Äkthet, Tid, Beroende och Tendens eller de källkritiska frågorna på so-siten  
Använd begreppen Förstahandskälla (eller primärkälla), Andrahandskälla (eller sekundärkälla) och Tredjepartskälla.

Skriv därefter om en källa i taget (denna text skriver du alltså en gång för var källa, dvs två gånger):

- Vad i källan använde du dig av?
- Varför kändes det extra relevant/användbart i ditt arbete?

- Är det något som går att ifrågasätta med din källa, vad?  
(utifrån t ex Äkthet, Tid, Beroende och Tendens och om den är Förstahands, Andrahands eller Tredjepartskälla)
- Om i såfall, hur resonerar du kring det då du iallafall valde att använda hela eller delar av källan till ditt arbete?

Till sist:

- Vilken källa valde du bort helt då du letade efter svar på dina frågor i ditt arbete?
- Varför valde du bort den helt?